

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	-	(16x4)	-	64	נקודות	
פרק שני	{	-	(12x3)	36	נקודות	
<u>א</u> :						
פרק שלישי						
			סך הכול	-	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (64 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. יצר ויצירה

א. הרב יוסף צבי רימון כתב: "שימוש במגע... עם נשים אחרות - פרט לכך שיש בו קשר לא נכון ולא מתאים...

הרי שיש בכך הפסד... של דבר חשוב כל כך" (צבא כהלכה, עמ' 260).

מהו ההפסד שעליו מדובר בציטוט זה? (4 נקודות)

ב. (1) מהו איסור ייחוד?

(2) "יזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול" (רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק כ"ב, הלכה כ').

כתוב למה הייחוד גורם, והסבר מדוע הוא גורם לכך.

(6 נקודות)

ג. לפניך שלושה מקרים שבהם הייחוד מותר: "פתח פתוח", "בעלה בעיר", "שומר".

הסבר שניים מן המקרים, וכתוב את סיבת ההיתר בכל אחד מן המקרים שהסברת. (6 נקודות)

2. מתי להינשא?

א. במשנה נאמר: "בן שמונה עשרה לחופה" (אבות, פרק ה', משנה כ"א).

הסבר שני גורמים המשפיעים על דחיית גיל הנישואין בימינו. (7 נקודות)

ב. (1) "הרהורי עבירה קשין מעבירה" (יומא, כט, ע"א).

כתוב שני טעמים לקביעה זו.

(2) הרב אליקים לבנון כתב משל על אילנות כדי להסביר מהו השלב המתאים לנישואין.

הסבר את המשל ואת הנמשל.

(9 נקודות)

3. קידושין ונישואין

א. (1) מהי "חופה"? כתוב שני הסברים.

(2) כדי לזכור את ירושלים בשעת החופה נהגו כמה מנהגים. כתוב שניים מהם.

(8 נקודות)

ב. (1) מה הם נישואים אזרחיים?

(2) יש הסוברים שנישואים אזרחיים תקפים לחומרה מבחינה הלכתית, ויש הסוברים שנישואים אזרחיים אינם

תקפים כלל.

כתוב טעם אחד לכל אחת מן הדעות.

(8 נקודות)

4. בניית הבית

- א. אישה הכינה לבעלה מרק חם. הבעל טעם מן המרק ואמר לה: "לזה את קוראת מרק? חבל שלא קניתי לי משהו לאכול בדרך הביתה". האישה יצאה בבכי מן המטבח וניגבה את דמעותיה. בעל זה עבר על איסור אונאת דברים.
- (1) הסבר מדוע המעשה של בעל זה נחשב לאונאת דברים.
- (2) לדעת האמורא רב, אדם צריך להיזהר במיוחד באונאת אשתו. מדוע? (4 נקודות)

- ב. (1) "שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עישרתם? עירבתם? הדליקו את הנר!" (שבת, פרק ב', משנה ז')

- על פי הגמרא, באיזה אופן אדם צריך לומר את הדברים האלה, ומדוע?
- (2) עיין שוב בפתח של סעיף א.
- במקרה שהמרק שהכינה האישה אינו טעים לבעלה – כיצד על הבעל להגיב? בסס את תשובתך על התת-סעיפים הקודמים בשאלה זו. (6 נקודות)

- ג. הרב משה בלייכר דן בחשיבות של תקשורת טובה בין בני זוג.
- על פי דברי הרב משה בלייכר, ציין דוגמה אחת להקשבה נכונה ודוגמה אחת להקשבה שאינה נכונה. (6 נקודות)

5. חובות ביחסי הורים וילדים

- א. (1) הרב חיים דוד הלוי כתב:

- "עיקר חינוך הבנים אינו בדברים בלבד או בזה שירכוש להם לולב, טלית ותפילין" (קיצור שולחן ערוך, מקור חיים).
- אם כן, מהו עיקר החינוך, לדעתו?
- (2) "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דְרָכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה" (משלי, כ"ב, ו').
- רבי קלונימוס קלמיש שפירא (האדמו"ר מפאסצנא) הסביר מדוע השתמש שלמה המלך בלשון "חינוך" ולא בלשון "ציווי" או "הרגל".
- על פי האדמו"ר מפאסצנא, הסבר מהו היתרון של החינוך על הציווי או ההרגל. בתשובתך התייחס לדרך החינוך ולתוצאה. (9 נקודות)

- ב. הרבנים הראשיים הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו פרסמו קריאה להורים, ובה נכתב:
- "עושי מעשים אלו פועלים כאילו לפי עקרונות היהדות ומתוך הבנה מעוותת של דברי רבותינו ז"ל:

'חֹשֶׁךְ שֶׁבְטוּ שׁוֹנֵא בְנוֹ וְאַהֲבּוּ שִׁחְרוּ מוֹסֵר' (משלי, י"ג, כ"ד)".

- (1) ציין לאילו מעשים התכוונו הרבנים הראשיים.
- (2) מהי דרך החינוך הראויה על פי הרבנים הראשיים? (5 נקודות)

- ג. מדוע דיווח למשטרה או לרשויות הרווחה על חשד לאלימות במשפחה אינו הוצאת דיבה ולשון הרע? (2 נקודות)
- /המשך בעמוד 4/

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני (36 נקודות)

אם למדת **פרקים א'–י"א מן החוברת**, ענה על שלוש מן השאלות 6–10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

6. מחויבויות שבין איש לאשתו

א. "אסור לו לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. וטעמא מאי? [מהו הטעם?] כדי שלא תהא

קלה בעיניו להוציאה" (בבא קמא, פט, ע"א).

הסבר בלשונך את מטרת האיסור של חכמים במילים המודגשות בקו, וכתוב כיצד מטרה זו מושגת באמצעות הכתובה. (5 נקודות)

ב. בכתובה מוזכרות ההתחייבויות של הבעל כלפי אשתו: "ואני בעזרת ה' אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס ואכלכל ואלביש אותך כמנהג אנשים יהודים שעובדים ומכבדים זונים ומכלכלים ונושאים ומלבישים את נשותיהם באמונה. ואתן לך מוהר בתולייך כסף מאתיים זוז הראוי לך..." (תורגם מן הארמית).

(1) מה הן שתי התקופות בקשר שבין איש לאישה שאליהן נוגעות התחייבויות אלה?

(2) כתוב התחייבות אחת בנוגע לכלל אחת מן התקופות (סך הכול – שתי התחייבויות).

(7 נקודות)

7. מצוות עונה

לפניך ציטוטים מפסקה העוסקת במהות של הלכות אישות מתוך ספרו של הרב יוסף דב סולובייצ'יק "איש ההלכה". על פי מה שלמדת בכל הפרקים שבחוברת, ענה על השאלות שלפניך.

א. "הקב"ה בעצמו מזווג זיווגים".

דברים אלה מבוססים על מדרש שבו מוסבר מדוע הקב"ה בעצמו מזווג זיווגים.

תאר בלשונך את המסופר במדרש. (4 נקודות)

ב. "שמחת חתן וכלה חשובה מאוד, וכל המשתתף בה – שכרו רב".

ציין הלכה (או דוגמה) אחת שמבססת היגד זה. (4 נקודות)

ג. "ואותה ההלכה, הקשה כברזל, שאסרה הזדווגות לאישה בימי נידתה ועשתה כמה סייגים לאיסור זה".

ציין סייג אחד לאיסור נידה. (4 נקודות)

8. טומאה וטהרה

- א. הרש"ר הירש (מובא בדברי הרב קלמן כהנא, טהרת בת ישראל) מדמה את מערכת היחסים של איש ואשתו בימים שבהם הם אסורים זה על זה למערכת יחסים של אח ואחות.
- הסבר את הדמיון בין שתי מערכות היחסים האלה. (3 נקודות)
- ב. "זקנים הראשונים היו אומרים שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדים צבעוניים בזמן נידתה, עד שבא רבי עקיבא ולימד..." (שבת, סד, ע"ב. מובא בדברי הרב מרדכי אליהו, דרכי טהרה).
- (1) מהו הטעם לדברי הזקנים הראשונים?
- (2) מהי דעת רבי עקיבא, ומהו הטעם לדעתו?
- (4 נקודות)
- ג. מה הם "שבעה נקיים", ומה האישה צריכה לעשות ב"שבעה נקיים"? (5 נקודות)

9. כיסוי ראש

- א. (1) בנוגע לדברי המשנה "ואיזהו [העוברת על] דת יהודית? יוצאה וראשה פרוע", שאלה הגמרא (כתובות, עב, ע"א):
- "ראשה פרוע דאורייתא היא! דכתיב: 'ופרע את ראש האשה' (במדבר, ה', י"ח)".
- הסבר את שאלת הגמרא.
- (2) הסבר את תשובת הגמרא על שאלה זו.
- (6 נקודות)
- ב. "לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר [כמו שסובר] החתם סופר... אבל פשוט שאֵלו הרוצות להקל... אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו" (הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה).
- ציין מה סובר החתם סופר, וכתוב מה התיר הרב משה פיינשטיין לנשים "הרוצות להקל". (6 נקודות)

10. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).
- א. כתוב מה בדק אליעזר עבד אברהם בנוגע לרבקה, והסבר מה לומדים מכך בנוגע לתהליך בחירת בן זוג.
- ב. (1) על פי ההלכה, אסור להטריד ולבייש אדם אחר אף שלא בהקשר המיני.
- לאיזו עבירה חמורה השווה רבי יהודה החסיד את גרימת הבושה לאחר?
- (2) בעל ספר החינוך כתב שבפסוק "איש אל אשת רעהו יצהלו" (ירמיהו, ה', ח') הוכיח הנביא ירמיהו את בני דורו על שעשו מעשים שיש בהם ביטויים מיניים.
- על פי בעל ספר החינוך, ציין מעשה שנהגו לעשות בני דורו של הנביא ירמיהו.
- ג. מהו נְפִמָּה של הבדיקה הראשונה שאישה עושה בתהליך טהרתה, ומהי המטרה של בדיקה זו?

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שלישי (36 נקודות)

אם למדת **פרקים א'–ו', י'–י"ד מן החוברת**, ענה על שלוש מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. מחויבויות שבין איש לאשתו

א. "אסור לו לאדם שישאה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. וטעמא מאי? [מהו הטעם?] כדי שלא תהא

קלה בעיניו להוציאה" (בבא קמא, פט, ע"א).

הסבר בלשונך את מטרת האיסור של חכמים במילים המודגשות בקו, וכתוב כיצד מטרה זו מושגת באמצעות הכתובה. (5 נקודות)

ב. בכתובה מוזכרות ההתחייבויות של הבעל כלפי אשתו: "ואני בעזרת ה' אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס ואכלכל ואליבש אותך כמנהג אנשים יהודים שעובדים ומכבדים זונים ומכלכלים ונושאים ומלבישים את נשותיהם באמונה. ואתן לך מוהר בתוליך כסף מאתיים זוז הראוי לך..." (תרגום מן הארמית).

(1) מה הן שתי התקופות בקשר שבין איש לאישה שאליהן נוגעות התחייבויות אלה?

(2) כתוב התחייבות אחת בנוגע לכלל אחת מן התקופות (סך הכול – שתי התחייבויות).

(7 נקודות)

12. התנהלותה של משפחה

א. (1) "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות" (סנהדרין, עא, ע"א) – הסבר מדוע.

(2) הרש"ר הירש למד מן המילים "איננו שמע בקול אביו ובקול אִמו" (דברים, כ"א, י"ח) שנדרשים כמה תנאים

כדי שאדם ייחשב בן סורר ומורה. כתוב שניים מן התנאים.

(6 נקודות)

ב. (1) הסבר מהי החובה "לקבוע עיתים לתורה".

(2) על פי הרב ישראל מאיר הכהן מראדין ("משנה ברורה" ו"ביאור הלכה"), מה יעשה מי שנאנס ולא למד

תורה ביום?

(3) על פי הרב ישראל מאיר הכהן מראדין, באיזה אופן ראוי לכתחילה ללמוד תורה?

(6 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

לפניך ציטוטים מפסקה העוסקת במהות של הלכות אישות מתוך ספרו של הרב יוסף דב סולובייצ'יק "איש ההלכה".
על פי מה שלמדת בכל הפרקים שבחוברת, ענה על השאלות שלפניך.

א. "הקב"ה בעצמו מזווג זיווגים".

דברים אלה מבוססים על מדרש שבו מוסבר מדוע הקב"ה בעצמו מזווג זיווגים.
תאר בלשונך את המסופר במדרש. (4 נקודות)

ב. "שמחת חתן וכלה חשובה מאוד, וכל המשתתף בה - שכרו רב".

ציין הלכה (או דוגמה) אחת שמבססת היגד זה. (4 נקודות)

ג. "ואותה ההלכה, הקשה כברזל, שאסרה הזדווגות לאישה בימי נידתה ועשתה כמה סייגים לאיסור זה".

ציין סייג אחד לאיסור נידה. (4 נקודות)

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

א. הרש"ר הירש (מובא בדברי הרב קלמן כהנא, טהרת בת ישראל) מדמה את מערכת היחסים של איש ואשתו בימים שבהם הם אסורים זה על זה למערכת יחסים של אח ואחות.

הסבר את הדמיון בין שתי מערכות היחסים האלה. (3 נקודות)

ב. "זקנים הראשונים היו אומרים שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדים צבעוניים בזמן נידתה, עד שבא

רבי עקיבא ולימד..." (שבת, סד, ע"ב. מובא בדברי הרב מרדכי אליהו, דרכי טהרה).

(1) מהו הטעם לדברי הזקנים הראשונים?

(2) מהי דעת רבי עקיבא, ומהו הטעם לדעתו?

(4 נקודות)

ג. מה הם "שבעה נקיים", ומה האישה צריכה לעשות ב"שבעה נקיים"? (5 נקודות)

15. שאלות קצרות

ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף - 6 נקודות).

א. כתוב מה בדק אליעזר עבד אברהם בנוגע לרבקה, והסבר מה לומדים מכך בנוגע לתהליך בחירת בן זוג.

ב. (1) על פי ההלכה, אסור להטריד ולבייש אדם אחר אף שלא בהקשר המיני.

לאיזו עבירה חמורה השווה רבי יהודה החסיד את גרימת הבושה לאחר?

(2) בעל ספר החינוך כתב שבפסוק "איש אל אשת רעהו יצהלו" (ירמיהו, ה', ח') הוכיח הנביא ירמיהו את בני דורו

על שעשו מעשים שיש בהם ביטויים מיניים.

על פי בעל ספר החינוך, ציין מעשה שנהגו לעשות בני דורו של הנביא ירמיהו.

ג. מהו נְשָׁמָה של הבדיקה הראשונה שאישה עושה בתהליך טהרתה, ומהי המטרה של בדיקה זו?

בהצלחה!